

NATO: Günbatar siwilizasiýasynyň parçasymy ýa könelişen jeň maşynymy?

Category: Gutlaglar, Kitapcy, Nukdaýnazar, Publisistika, Sözler
написано kitapcy | 26 января, 2025

NATO: Günbatar siwilizasiýasynyň parçasymy ýa könelişen jeň maşynymy? NATO: GÜNBATAR SIWILIZASIÝASNYŇ PARCASYMY ÝA KÖNELİŞEN JEŇ MAŞYNYMY?

Siziň pikiriňizce, Awstriýa, Irlandiya, Malta, Ýaponiýa, Täze Zelandiya NATO guramasyna agza däldikleri üçin adam hukuklary babatda beter erbet ýagdaýdamy?

Türkiýäniň prezidenti we AKP-nyň başlygy Rejep Taýýip Erdogan ABŞ-nyň prezidenti Jo Baýden NATO-nyň baş sekretary Ýens Stoltenberg, Angliýanyň öñki premýer-ministri Boris Jonson NATO-nyň 2022-nji ýylda Madridde geçirilen ýygňnansygynda Megerem, men diýsem pitiwa etmersiňiz, şonuň üçin örän meşhur

we baý biriniň Ilon Maskyň sözlerine salgylanaýyn (Onuň 200 milliard dollary bar, ýagny ondaky pul mendäkiden 200 milliard dollar has köp).

Amerikan işewüriniň mart aýynyň başlarynda Warşawa paktynyň otuz ýıldan gowrak wagt mundan öň ýatyrylandygyny ýatladyp, «baş duşmany aradan aýrylandygyna görä NATO näme sebäpli sindizem bar?» diýip soraýardy.

Oňa jogap berenleriň birem Latwiýanyň prezidenti Edgars Rinkewiçs boldy:

– *NATO-nyň gurluş şertlerini emele getiryän sebäp – Russiya we azat dünýäniň beýleki duşmanlary su günem bar, soňam bolarlar.*

• **«Demokratmyň, NATO dil ýetirme!»**

NATO-nyň näme üçin bardygyny derñeýän soraglaryň we çemeleşmeleriň ýurдумyzda sagcydyr çepçi frontdaky gaty köp gatlakdan, şeýle-de döwürdeş, demokratiýa we adam hukulkaryna goldanýan düzgün gurulmagyny isleyän adamlaryň bir bölegininden nägileçilikli seslenme alýandygyny bilmän duramok.

Bu ýurtda belli bir pikiri öňe sürmek, hatda sorag bermek hem juda kyn. Seni şonada kelletlerde emele gelip, şobada kereplenen kategoriki galyplardan birine gaplap goýberýärler:

- Kommunist!
- Könebiçüw çepçi!
- Nasionalist, milletçi!
- Günbatar duşmany!
- Putinci!

«Walla, men bularyň hiç biri däl» diýseň-ä, hiç alajy ýok. Bular ýaly bölünişik şertlerinde hiç kimsäniň inçeden düşunesi gelenok. Eliňdäki tagmalardan bas alnyna, gidibersin!

Aý-how, doganjygym, men «Günbatar siwilizasiýasy» diýlende, şahsy hak-hukulkaryň, demokratiýanyň, azatlyklaryň, baý we adam şekilli durmuşyň pikirini alyşarys öýdýärdim.

NATO harby-syýasy pakt. Hawa, paktyň resminamalaryna göz aýlasak, agzalyk üçin «hukuk döwleti we demokratik strukturalaryň hökmänylygy» ýaly talaplaryň ýazylgydygyny

görýärис, emma birem öwrülip agzalaryna seredilende, muňa o diýenem eýerilmeyändigini görýärис.

NATO «kollektiwleyín howpsuzlyk guramasy». Emma biziň günlerimizde bir ýandan Russiya, bir ýandan NATO bütin dünýäniň howpsuzlygyny uçurymyň erñegine getirdiler we şol erñekde depisýärler.

Harby bileleşigiň gereklidiginden, hatda gutulgysyzlygyndan şübhelenýän diňe men däl. «Günbatar siwilizasiýasynyň» içinden ýa-da oňa ýakyn durýanlardanam meniň ýaly pikir edýän ýa-da azyndan şübhe duýyanlar barmak büküp sanardan köp.

Ýeri gelende aýtsak, siziň pikiriňizce, Awtstriya, Irlandiya, Malta, Ýaponiya, Täze Zelandiya NATO guramasyna agza däldikleri üçin adam hukuklary babatda erbet ýagdaýdamy? Bularyň birinji üçüsü Ýewropa bileleşiginiň (ÝB) agzasy. (ÝB-niň jemi agza sany 27, elbetde hemmesi ýewropa ýurtlary. NATOnyň hemi 32 agzasyndan ABŞ-dyr Kanadadan başgası Ýewropada).

STEN RYNNING

'A brilliantly researched, incisive, and magisterial history.' THEO FARRELL

NATO

From Cold War to Ukraine, a History
of the World's Most Powerful Alliance

- **ABŞ-nyň elindäki oýnawaç**

Geçen gezekki makalalarymyň birinde munuň tapawutly tarapyny

ýazypdym.

Şol ýazgyda «NATO-nyň asla giňemejegi» sözi bilen Gorbaçýowy aldan günbatarly liderleriň, has soňra Ýelsindir Putiniň «Barybir ulalman oňmajak bolsaňyz, Russiýany-da pakta agza ediň» çagyryşyny ret edişini ýazypdym.

Hakykatdanam 90-njy ýyllaryň başynda Sowet Soýuzy we Warşawa pakty taryhyň čaňly sahypasyna siňendigine görä, ýeňiji pakt NATO-nyň wezipesini aňryýany bilen ýerine ýetirendigi mynasybetli ony ýatyrmagyň pikirini etmelidi. Ýöne munuň pikirini eden bolmady. Täze agzalar bilen ädimme-ädim giňelme meýilnamasy hereket etdi.

Gurama häzire čenli on gezek agza sanyny köpeltdi, üstesine täze agzalaryň hemmesi öňki sowet respublikalary we Sowet Soýuzynyň öňki ýaranlary bolan sosialistik döwletlerdi.

NATO-dan el çekilmeli, çünkü ol birnäçe nukdaýnazardan ulanmaga amatly mehanizmdi. Diňe harby taýdan däl, syýasy taýdanam oýnawaç kemi ýokdy. Ony ulanyp köplenç çaknyşyga girmezdenem, zarba uruwy taktikalar bilen «burny deşilen» garşydaşlar, ahyrynda agyr sosial-ykdysady prosesleriň basyşy bilen ýeňliše bakan iterilýärdi.

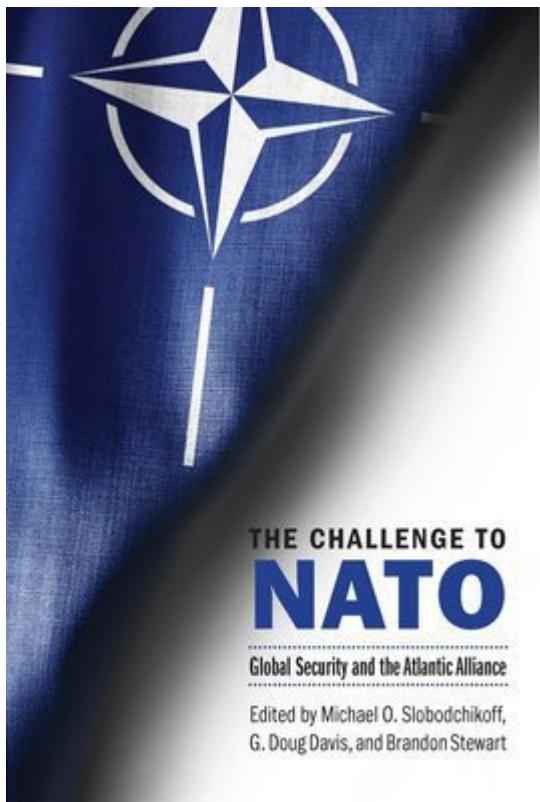
Bu guramanyň üsti bilen Günbataryň, onuň hojaýyny ABŞ-nyň güýjüni bütin dünýäniň boýnuna dakmagy aňsatlaşyärdi.

Bu shema belki-de, iň köp häzir doly güýjüni saklaýar. Geçmişde paktyň dürli ýagdaýlary başdan geçirilen döwürleri boldy. Fransiýanyň prezidenti Makronyň 2019-njy ýylда «Beýin ölümü bolup geçdi» diýýän NATO-sy häzir Russiya-Ukraina uruşy arkaly her wagtkysyndan has dinamiki se konsolirlenen ýagdaýda.

Şu manyda ABŞ-nyň prezidenti Jo Baýdeniň rus lideri Putini manipulirläp uruşa girme islegini goldama başarnygy sebäpli gutlayandygyny çaklasa bolar. (Hakykatda edil häzir ýakynlaşyp gelýän saýlawlar boýunça barha güýçlenýän Trampyň kölegesinden gorkup, onçakly begenere ýagdaý galmadık bolmagy-da mümkün).

Meýilnama doly güýjünde hereket edýär. Formula şeýle: «Günbataryň puly + Ukrainalylaryň gany = Russiýanyň gowşamagy». Şu formula bilen ölen ukrainlere we ruslara gynanmagyň geregi ýokdugyny size aýdyp oturmagymyň hajaty ýok

bolsa gerek.

• **NATO hemiše duşman gerek**

NATO-nyň ömrünü dowam etdirmegi we ösmegi üçin edil birinji onýyllıklarynda bolşy ýaly «duşмана» we bölünişige mätäçligi bar. Öňler duşman SSSR we kommunizmdi, häzir Russiya bilen Hytaý (olara Eýran, Demirgazyk Koreýa ýaly ýurtlary-da goşup bolar). Paltyň könelişen düşünjesiniň bardygyny, shemalara baglydygyny, özünü täzeläp bilmeyändigini arkaýyn aýtsa bolar. Näme diýseñiz diýiň, ahyrynda NATO könelişen guramadyr.

Şonuň üçinem onuň özgerýän zamana bilen aýakdaş gitmeginde aňsat bolmaýar: Mysal üçin, agza sanyny köpeldende kabul edýän her bir kararyny biragyzdan ses berilşik bilen kabul etmäge dyrjaşýan paktyň sany barha artýan agzalarynyň bähbitlerini tegelek stolyň başynda jemlemekde kynçylyk çekýän Şwesiýanyň agzalyk müddetiniň orta goýsy ýaly görülýär we mundan soň hasam köp görüljege meňzeýär.

4-nji aprelde ýetmiş bäsiniji ýaşyny doldurýan NATO iýulda Waşingtonda ýetmiş baş ýaşynyň taryhy ýubileý toýunu belläp geçmäge taýynlanýar. Hökman dabaraly gutlaglar we el carpyşmaly nutuklar ünsümize düşer. Emma bileleşigiň XXI

asyryň reallyklaryna uýgunlaşan täzelenme çarçuwasyна girjekdiginiň yşaraty heniz orta çykmadы. Has köp Ukraine meselesi we paktyň býužetindäki we wezipesindäki Amerika-Ýewropa deňagramlylygynyň üstünde duruljaga meñzeýär.

Elbetde, şol ikiarada NATO bilen Moskwanyň arasyndaky dartgynlylyk howply ýagdaýda güýçlenýär. Bilnikli ýa-da bilniksiz çykyp biljek ýekeje uçgun Russiya bilen pakt agzasy ýurtlaryň birini, aýratynam 5-nji madda güýje girse, tutuş bileleşigi uruşa sokup biler.

NATO-nyň Rumyniýada gurulýan iň uly harby bazasy Garadeňizde artýan howplary we Kremlin «Diňe bize garşy uruşa girjek «F-16-lary däl, olaryň uçýan howa menzilleriniň we bazalarynyňam külüni göge sowrarys» diýmegini we başga-da bolup geçen birnäçe üýtgeşme dünýäniň ýadro ýangyny bilen ýok bolma ähtimallygynyň mundan beýlæk gury samrama bolmajakdygynyň pikirini etdirýär.

Dogrusy, külli adamzat bolup, edil häzir kyn ýagdaýy başdan geçirýär. Bu kynçylygy wagtyň geçmegini bilen Russiyany NATO-nyň düzümine alyp, ullakan döwleti pakta uýgunlaşdyrmagyň kynçylyklary bilen deňeşdirmäge hakymyz bar bolsa gerek. Hem munuň haýsysynyň has mantykly çözgüt boljakdygyny soramaga-da. Hakykaty aýtmaly bolsa, biziň hakymyz bolanda näme üýtgeýär. Häzirki wagt dünýäniň iň girdejili işleriniň birini edýän ýarag öndürijileriň we satuwçylartň hak-hukuklary we ygtyýarlyklary biziňkiden has köpdüğine görä...

Hakan AKSAÝ.

«T24» internet gazeti, 06.04.2024 ý. Publisistika